

*Кравченко С. І.,
Голова Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду*

УДК 343

КВАЛІФІКАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВА ТА ІНТЕРЕСИ ПІДОЗРЮВАНОВОГО, ОБВИНУВАЧЕНОГО ЗА НАЯВНОСТІ КОНКУРЕНЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ

У статті досліджуються окремі питання кваліфікації злочинів, що посягають на процесуальні права та інтереси підозрюваного. Обґрунтована думка про те, що норми, які передбачають відповідальність за посягання на процесуальні права та інтереси підозрюваного, обвинуваченого, вчинені службовими особами правоохоронних органів або суддями (ст.ст. 371–375 КК), можуть розглядатись як спеціальні по відношенню до статей, які розміщені у Розділі XVII Особливої частини КК (Злочини у сфері службової діяльності) – зокрема всі злочини за ст. 371–375 КК є спеціальними різновидами перевищення влади (ст. 365 КК), штучне створення або фальсифікація доказів (ч. 2 ст. 372 КК) може бути проявом службового підроблення (ст. 366 КК). Подолання конкуренції загальної та спеціальної норм традиційно пропонується вирішувати на користь останньої.

Метою цієї статті є розгляд питання кваліфікації злочинів, що посягають на процесуальні права та інтереси підозрюваного, обвинуваченого у типових та особливих кримінально-правових ситуаціях, зокрема за наявності конкуренції кримінально-правових норм.

Звертається увага на наявність в окремих випадках більш суворих санкцій у загальних нормах, проте проблему пропонується вирішувати за рахунок внесення законодавчих змін до санкцій спеціальних норм, а не завдяки здійсненню кваліфікації за сукупністю. Зокрема, проблемна ситуація повинна вирішуватися шляхом внесення змін до санкцій ч. 3 ст. 371, ч. 2 ст. 374, ч. 2 ст. 375 КК (принаймні, приведенням їх у відповідність до санкцій ч. 3 ст. 365 КК).

Приділяється увага різному змісту поняття «тяжкі наслідки» у загальних нормах (тепер – лише матеріальна шкода) та спеціальних нормах (не лише матеріальна шкода, а й фізична шкода, шкода авторитету правоохоронних органів чи суду). Встановлено, що вчинення таких дій, як завідомо незаконні затримання, привід або арешт (ст. 371 КК), порушення права на захист (ст. 374 КК), постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови (ст. 375 КК), поєднане із заподіянням як матеріальної, так і нематеріальної шкоди, визнаної «тяжкими наслідками», має кваліфікуватися лише за ч. 3 ст. 373, або ч. 2 ст. 374, або ч. 2 ст. 375 КК. Додаткова кваліфікація вчиненого ще й

за ч. 3 ст. 365 КК (перевищення влади або службових повноважень, що спричинило тяжкі наслідки) не потрібна.

Ключові слова: кваліфікація злочинів, конкуренція кримінально-правових норм, злочини проти процесуальних права та інтересів підозрюваного, обвинуваченого, службові злочини, насильницькі злочини.

У кримінальному законодавстві України відсутнє визначення поняття конкуренції норм та її видів, не встановлено правила її подолання. Водночас суб'єкт правозастосування при здійсненні кваліфікації кримінальних правопорушень повинен керуватися певними засадами (правилами), щоб результат такої кваліфікації був подібним в однотипних кримінально-правових ситуаціях. Предметом нашого дослідження є злочини, що посягають на процесуальні права та інтереси підозрюваного, передбачені статтями 371–375 КК України. Незважаючи на те, що Рішення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) у справах проти України засвідчують численні порушення працівниками правоохоронних органів прав і свобод підозрюваних, обвинувачених, реальна кількість випадків притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних у таких порушеннях, є досить незначною. Так, за даними Державної судової адміністрації (надалі – ДСА), у період з 2013 по 2017 роки було зазначено: за ст. 371 КК – 12 осіб (2013 р. – 4 особи, 2014 р. – 4 особи, 2015 р. – 3 особи, 2017 р. – 1 особа), за ст. 372 КК – 4 осіб (всі у 2014 р.), за ст. 373 КК – 1 особа (2013 р.), за ст. 374 КК – 1 особа (2017 р.), за ст. 375 КК – 15 осіб (2013 р. – 3 особи, 2014 р. – 3 особи, 2015 р. – 5 осіб, 2017 р. – 4 особи).

Однією із причин такої ситуації є виникнення ускладнень при здійсненні кваліфікації відповідних видів кримінальних правопорушень.

Підґрунтям цього дослідження є як наукові праці, присвячені загальним питанням кваліфікації злочинів при конкуренції кримінально-правових норм (П. П. Андрушка, Л. П. Брич, М. Й. Кор-

жанського, В. М. Кудрявцева, О. В. Маріна, В. О. Навроцького та ін.), так і роботи з проблем кваліфікації злочинів проти правосуддя загалом, та злочинів, передбачених статтями 371–375 КК (А. С. Беніцького, О. О. Вакулик, К. П. Задой, Н. Д. Квасневської, П. І. Мельника, М. І. Хавронюка та інших). Результати досліджень, проведених названими (та багатьма іншими) вченими й практиками) дають змогу визначити теоретичні засади кваліфікації злочинів проти правосуддя за наявності конкуренції кримінально-правових норм.

Метою статті є розгляд питання кваліфікації злочинів, що посягають на процесуальні права та інтереси підозрюваного, обвинуваченого у типових та особливих кримінально-правових ситуаціях, зокрема за наявності конкуренції кримінально-правових норм.

Вище зазначено, що нормативного визначення поняття конкуренції кримінально-правових норм на сьогодні не існує. У теорії кримінального права в принципі немає розбіжності думок щодо визначення поняття конкуренції. Так, на думку О. К. Маріна, конкуренція – це ситуація, коли при оцінці одного явища на застосування претендують кілька функціонально пов'язаних кримінально-правових норм¹.

Ученими пропонуються різні класифікації конкуренції норм, зокрема, В. О. Навроцький виділяє такі види конкуренції: 1) статей про загальну і спеціальну норми; 2) статей, які передбачають спеціальні норми; 3) статей, одна з яких передбачає весь злочин в цілому, а інша чи інші – його частини (це сукупність злочинів врахована законодавцем); 4) статей, одна з яких передбачає весь злочин в цілому, а інша чи інші – його

¹ О. Марін, 'Причини виникнення та існування конкуренції кримінально-правових норм' (2001) 36 *Вісник Львівського університету. Серія юридична* 454-460.

частину (одна стаття Особливої частини кримінального закону передбачає посягання, частина якого передбачена іншою статтею).¹ При цьому критерієм для класифікації пропонує вибрати характер взаємозв'язку між нормами, які викладені у конкуруючих статтях закону, що може виявлятися у підпорядкуванні передбачених ними норм за змістом та за обсягом. О. К. Марін пропонує виділяти конкуренцію: 1) загальної та спеціальної норм, де відбувається підпорядкування за обсягом; 2) частини і цілого, де відбувається підпорядкування за змістом; 3) спеціальних норм, де відсутнє підпорядкування між конкуруючими спеціальними нормами, але таке підпорядкування існує між кожною з них із єдиною загальною нормою. За основу взято критерій, як характер взаємозв'язку між конкуруючими нормами.²

У теорії кримінального права загально визнаною є думка про те, що конкуренція загальної та спеціальної норм – це такий вид конкуренції кримінально-правових норм, при якому одна з них – загальна – охоплює визначене коло діянь, а інша – частину цього кола, тобто різновиди діянь, передбачених загальною нормою, а зв'язок між ними має характер підпорядкування за обсягом дії. Прийнято також уважати, що за такого виду конкуренції спеціальна норма конкретизує зміст одного чи кількох елементів складу злочину порівняно із загальною.

Питання конкуренції загальної та спеціальної норм відносно теми нашого дослідження конкретизується визначенням співвідношення злочинів проти правосуддя, які вчинюються так званими «спеціальними суб'єктами» (службовими особами органів, які здійснюють досудове розслідування, оперативно-розшукову діяльність, суддями тощо), та окремих посягань у сфері службової діяльності.

Традиційно для кримінального права України, як і для кримінального права країн пострадянської системи права, норми про відповідальність за так звані «службові злочини» розглядаються як загальні, а норми інших розділів Особливої частини КК, що передбачають відповідальність за посягання, вчинені службовими особами із використанням ними влади або службового становища, як спеціальні. На правозастосовному рівні така позиція відображена у постанові Пленуму Верховного Суду України № 15 від 26 грудня 2003 року «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень». Так, у п. 17 вказаної постанови зауважується, що злочини, відповідальність за які передбачена ч. 2 ст. 157 КК (перешкоджання здійсненню виборчого права), ч. 2 ст. 162 (порушення недоторканності житла), статтями 371–373 (завідомо незаконні затримання, привід або арешт, притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності, примушування давати показання) та ч. 2 ст. 376 КК (втручання в діяльність судових органів), представляють собою спеціальні види перевищення влади або службових повноважень³. При цьому зазначено, що кваліфікація дій виконавців і співучасників цих злочинів ще й за ст. 365 цього Кодексу можлива лише за наявності реальної сукупності останніх. Наведене положення містить вказівку на три види злочинів, які є предметом нашого дослідження (ст. 371–373 КК).

На доктринальному рівні існує два підходи щодо розв'язання питання про співвідношення злочинів проти правосуддя, які вчинюються так званими «спеціальними суб'єктами» та окремих посягань у сфері службової діяльності. При цьому переважна більшість науковців дотримується думки про те, що такі посягання на правосуддя, як завідомо незаконні затримання, привід або арешт

¹ В Навроцький, *Основи кримінально-правової кваліфікації* (Юрінком Інтер 2006) 266.

² О Марін, *Кваліфікація злочинів при конкуренції кримінально-правових норм* (Атіка 2003) 106–107.

³ Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.12.2003 № 15.

(ст. 371 КК), притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ст. 372 КК), примушування давати показання (ст. 373 КК), порушення права на захист (ст. 374 КК), постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови (ст. 375 КК) є спеціальними видами службових злочинів. Серед таких учених слід назвати, зокрема, вітчизняних дослідників А. С. Беніцького, В. І. Тютюгіна, О. О. Вакулик, П. І. Мельника, Н. Ю. Карпову, Н. Д. Квасневську, М. І. Хавронюка та інших, учених радянського періоду М. І. Бажанова, Б. В. Здравомислова, Ш. С. Рашковську, І. М. Тяжкову, зарубіжних науковців О. С. Горелика, Л. В. Лобанову, А. І. Чучаєва та інших. При цьому одна частина вчених вважає, що названі вище злочинні діяння є окремими проявами перевищення влади або службових повноважень, інша – що вони є різновидом зловживання владою або службовим становищем, третя – не конкретизує свою позицію щодо виду «загального» службового злочину. Прикладом прихильників першої групи є О. О. Вакулик, яка стверджує, що питання розмежування примушування давати показання і перевищення влади або службових повноважень вирішується за правилом кваліфікації при конкуренції загальної (ст. 365 КК) та спеціальної (ст. 373 КК) норми¹. У цьому твердженні є вказівка на «загальний» вид службового злочину – перевищення влади або службових повноважень. Другу групу представляє, зокрема, М. І. Хавронюк, який стверджує, що за своєю юридичною природою злочин, склади якого передбаченні ст. 372 КК, є спеціальним видом зловживання владою або службовим становищем². Для ілюстрації позиції науковців третьої групи, які не уточнюють загальну норму, наведемо

висновок А. С. Беніцького. Характеризуючи групу злочинів за статтями 371–375 КК, він зазначає: «Ці злочини є спеціальними видами службових злочинів, що скоюють посадові особи, які здійснюють правосуддя або сприяють суду в реалізації завдань з відправлення правосуддя»³. Осторонь перебуває думка окремих науковців про те, що норми, які містять відповідальність за злочини проти правосуддя, що вчинюються службовими особами, не можуть розглядатись як спеціальні відносно норм про злочини у сфері службової діяльності. Так, наприклад, К. П. Задоя вважає, що відмінність у конструкції об'єктивної сторони не дозволяє розглядати відповідні юридичні склади злочинів як загальні та спеціальні, оскільки спеціальний склад злочину повинен характеризуватись всіма ознаками складу загального⁴. Погоджуючись із висловленою думкою щодо відмінності у конструкції об'єктивної сторони злочинів проти правосуддя, що є предметом нашого розгляду, та злочинів, передбачених статтями 364, 365 КК, водночас вважаємо, що це не дає підстави роботи однозначний висновок про відсутність між відповідними нормами конкуренції загальної та спеціальної норм. На нашу думку, конкуренція загалом може бути повною та неповною (остання, зокрема, наявна, якщо спеціальна норма містить не всі ознаки норми загальної).

Що стосується дискусії про те, чи є злочини проти правосуддя, що вчинюються службовими особами, окремими проявами перевищення влади або службових повноважень, чи різновидами зловживання владою або службовим становищем, то вона в принципі знаходиться за межами нашого дослідження, і полягає у площині розмежування самих злочинів перевищення і зловживання⁵.

¹ О Вакулик, *Кримінально-правова характеристика примушування давати показання* (Нац. акад. прокуратури України 2011) 12.

² О Дудоров, *Кримінальне право* (Ваіте 2014) 797.

³ О Дудорова, *Кримінальне право (Особлива частина)* (Елтон-2012) 512.

⁴ К Задоя, *Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень* (ст. 365 КК України) (Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка 2009) 37.

⁵ Детально питання розмежування таких злочинів, як зловживання владою чи службовим становищем

На нашу думку, норми, які передбачають відповідальність за посягання на процесуальні права та інтереси підозрюваного, обвинуваченого, вчинені службовими особами правоохоронних органів або суддями (ст.ст. 371–375 КК), можуть розглядатись як спеціальні по відношенню до статей, які розміщені у Розділі XVII Особливої частини КК (Злочини у сфері службової діяльності) – зокрема, всі злочини за ст. 371–375 КК є спеціальними різновидами перевищення влади (ст. 365 КК), а штучне створення або фальсифікація доказів як складова кваліфікованого різновиду притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ч. 2 ст. 372 КК) може бути проявом службового підроблення (ст. 366 КК).

Правило подолання конкуренції можна сформулювати наступним чином: при конкуренції загальної і спеціальної норм застосуванню підлягає спеціальна норма.

У КК України правила подолання конкуренції не передбачені, проте постановою ПВСУ від 04.06.2010 закріпила окремі з них. Щодо конкуренції загальної і спеціальної норм, то в абз. 3 п. 12 постанови вказано: «Якщо за певне діяння передбачено відповідальність загальною і спеціальною (за об'єктом посягання, суб'єктом злочину тощо) нормами Особливої частини КК, таке діяння кваліфікується, як правило, за спеціальною нормою Особливої частини КК і додаткової кваліфікації за загальною нормою не потребує»¹. У цьому положенні привертає увагу формулювання «як правило», у ньому закладено допустимість винятків із загального положення. Наука таких винятків не знає. Навпаки, дослідники питань конкуренції наголошують, що одночасна кваліфікація за загальною і спеціальною нормою можлива лише у випадках реальної сукупності злочинів. Проте на практиці виробилось і застосовується наступне правило кваліфікації:

при вчиненні злочину, що підпадає під ознаки спеціальної норми за наявності таких обставин, які зазначені у загальній нормі як обтяжуючі, але не вказані у спеціальній, вчинене кваліфікується за сукупністю злочинів.

Наприклад, загального правила подолання конкуренції загальної і спеціальної норм рекомендує дотримуватися Пленум ВСУ при кваліфікації умисних убивств державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу чи його близьких родичів, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця, судді, народного засідателя та інших так званих «спеціальних» потерпілих. Разом із тим, коли умисне вбивство зазначених осіб або замах на нього вчинені за наявності інших, крім зазначеної у п. 8, обтяжуючих обставин, передбачених у ч. 2 ст. 115 КК, дії винної особи пропонується кваліфікувати за сукупністю злочинів – спеціальною нормою та відповідними пунктами ч. 2 ст. 115 КК (див. абз. 5 п. 12 постанови Пленуму ВСУ від 7 лютого 2003 р. № 2). Критикуючи рекомендацію Пленуму ВСУ, С.Д. Шапченко та С.С. Яценко вказують, що вона не відповідає ч. 1 ст. 61 Конституції України – ніхто не може бути двічі притягнутий до юридичної відповідальності одного виду за одне і те саме правопорушення, а також суперечить ч. 3 ст. 2 КК².

Цілком поділяючи наведену вище позицію С.Д. Шапченко та С.С. Яценко щодо неправильності кваліфікації одного і того ж діяння за сукупністю загальної та спеціальної норм, водночас окреслимо проблему, пов'язану із досліджуваною групою злочинів. Так, особливо кваліфікуючою ознакою перевищення влади або службових повноважень за ч. 3 ст. 365 КК, є настання тяжких наслідків; при цьому зміст тяжких наслідків, ураховуючи останню редакцію примітки до ст. 364 КК,

та перевищення влади чи службових повноважень, розглянуто в роботі П.П. Андрушка, А.А. Стрижевської «Злочини у сфері службової діяльності».

¹ Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 № 7.

² С.Яценко, *Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України* (А.С.К. 2005) 224.

зводиться лише до заподіяння матеріальної шкоди (п. 4 Примітки до ст. 364: тяжкими наслідками у статтях 364–367 вважаються такі наслідки, які у двісті п'ятдесят і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян). У статтях, які є предметом дослідження, «тяжкі наслідки» згадуються у ч. 3 ст. 371, ч. 2 ст. 374, ч. 2 ст. 375 КК; при цьому «тяжкі наслідки» як ознака складів злочинів, передбачених названими нормами, охоплюють шкоду як матеріального, так і нематеріального характеру. Традиційно до тяжких наслідків за всіма вказаними статтями відносять, зокрема, заподіяння шкоди життю або здоров'ю потерпілого – самогубство або спробу самогубства, смерть, тяжкі тілесні ушкодження. Не виключається, що тяжкі наслідки можуть полягати у заподіянні матеріальних збитків: так, наприклад, тяжкі наслідки у складі злочину за ч. 3 ст. 375 КК (постановлення завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови) можуть передбачати збитки від арешту або конфіскації майна. Отже, зміст ознаки «тяжкі наслідки» щодо досліджуваної групи злочинів проти правосуддя, є більш широким порівняно із тяжкими наслідками у службових злочинах. Це дозволяє дійти такого висновку: вчинення таких дій, як завідомо незаконні затримання, привід або арешт (ст. 371 КК), порушення права на захист (ст. 374 КК), постановлення суддею (судьями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови (ст. 375 КК), поєднане із заподіянням як матеріальної, так і нематеріальної шкоди, визнаної «тяжкими наслідками», має кваліфікуватися лише за ч. 3 ст. 373, або ч. 2 ст. 374, або ч. 2 ст. 375 КК. Додаткова кваліфікація вчиненого ще й за ч. 3 ст. 365 КК (перевищення влади або службових повноважень, що спричинило тяжкі наслідки), не потрібна. Наведене правило кваліфікації, на жаль, не знімає проблему санкцій: так, у санкції ч. 3 ст. 365 КК передбачено основне покарання у вигляді позбавлення волі на строк від семи до десяти років та обов'язкове додаткове – позбавленням права обіймати

певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. У санкції ч. 3 ст. 371 КК зазначено, що передбачені нею діяння караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Санкція ч. 2 ст. 374 КК містить основне покарання у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до семи років та додаткове – позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Санкція ч. 2 ст. 375 КК передбачає лише основне покарання – позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років. Отже, у всіх спеціальних нормах передбачено менш суворе покарання, ніж у загальній нормі (якщо в ч. 3 ст. 375 КК зазначене стосується лише мінімальної межі санкції щодо основного покарання, то у двох інших нормах – меншою є і максимальна межа). Виникає запитання: законодавець, створюючи спеціальні різновиди службових злочинів, мав на меті посилити чи пом'якшити відповідальність за їх вчинення порівняно із загальними складами? На нашу думку, з огляду на цінність такого об'єкта кримінально-правової охорони, як правосуддя, – посилити. Проте наведена проблемна ситуація повинна вирішуватися шляхом внесення змін до санкцій ч. 3 ст. 371, ч. 2 ст. 374, ч. 2 ст. 375 КК (принаймні, приведенням їх у відповідність до санкції ч. 3 ст. 365 КК). На кваліфікацію така ситуація впливати не повинна.

Складнішими з погляду кваліфікації є випадки заподіяння в результаті притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності, або примушування давати показання, такої шкоди, яка може розглядатись як тяжкі наслідки у розумінні ч. 3 ст. 365 КК. Так, притягнення до кримінальної відповідальності, наприклад, може супроводжуватися застосуванням таких заходів забезпечення кримінального провадження, як відсторонення від посади, тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом (правом на здійснення підприємницької діяльності, правом

керувати транспортним засобами тощо), тимчасове вилучення та арешт майна. Безперечно, це може потягти спричинення майнових збитків. Примушування давати показання може, наприклад, вимусити потерпілого скористатися платними послугами адвоката. Як кваліфікувати такі випадки, якщо спричинений розмір майнової шкоди у двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян?

У науковій літературі з цього приводу висловлюються різні думки. О.О. Вакулик вважає, що за відсутності істотної шкоди або тяжких наслідків, передбачених ч. 1 або 3 ст. 365 КК, дії службової особи, котра вчинила примушування давати показання, мають кваліфікуватися за ст. 373 КК без додаткової кваліфікації за ст. 365 КК. Коли ж при вчиненні примушування давати показання спричиняються наслідки, передбачені ч.ч. 1

і 3 ст. 365 КК, такі дії варто кваліфікувати додатково за ст. 365 КК¹. З таким підходом не погоджуються інші вчені, зокрема, О.О. Дудоров, А.С. Беніцький. Так, у відгуку офіційного опонента на дисертацію О.О. Вакулик О.О. Дудоров зауважив, що рекомендація дослідниці суперечить виробленому доктриною правилу про недопустимість одночасної кваліфікації злочину за загальною і спеціальною кримінально-правовими нормами, що призводить до штучного утворення множинності злочинів там, де вона насправді відсутня, а тому є неприйнятною².

Ураховуючи наведені вище тенденції правозастосовчої практики щодо кваліфікації умисних вбивств спеціальних потерпілих за обтяжуючих обставин, припустимо можливість оцінки вчиненого за сукупністю загальної та спеціальної норм, точніше – ч. 3 ст. 365 та відповідної частини ст. 372 або 373 КК.

REFERENCE LIST

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

1. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR. <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>> data zvernennia 01.12.2018 (in Ukrainian).
2. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [The Criminal Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 05.04.2001 p. № 2341-II. <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>> data zvernennia 02.08.2018 (in Ukrainian).
3. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [The Code of Criminal Procedure of Ukraine]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine/ vid 13.04.2012p. № 4651-VI <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4651-17>> data zvernennia 01.12.2018 (in Ukrainian).

CASES

4. Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 26.12.2003 r. № 15 «Pro sudovu praktyku u spravakh pro perevyshechnia vlady abo sluzhbovykh povnovazhen» [Resolution of the Supreme Court of Ukraine of 26.12.2003 r. Number 15 «On judicial practice in cases of abuse of power or authority»](2010) (in Ukrainian).
5. Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 4.06.2010 r. № 7 «Pro praktyku zastosuvannia sudamy kryminalnoho zakonodavstva pro povtornist, sukupnist i retsydyv zlochyniv ta yikh pravovi naslidky» [Resolution of the Supreme Court of Ukraine of June 4, 2010, № 7 «On the Practice of the Application by the Courts of Criminal Legislation on the Repetition, Composition and Relapse of Crimes and Their Legal Implications»] (2010) (in Ukrainian).

BIBLIOGRAPHY

AUTHORED BOOKS

6. Marin O, *Kvalifikatsiia zlochyniv pry konkurentsii kryminalno-pravovykh norm* [Qualification of crimes in the competition of criminal law] (Kyiv Atika 2003) (in Ukrainian).
7. Navrotskiy V, *Osnovy kryminalno-pravovoi kvalifikatsii* [Fundamentals of criminal law training] (Kyiv, Yurinkom Inter 2006) (in Ukrainian).

¹ О Вакулик, *Кримінально-правова характеристика примушування давати показання* (Нац. акад. прокуратури України 2011) 155.

² *Кримінальне право (Особлива частина)* 2012, Вид-во «Елтон-2», Луганськ. Т. 2. 780.

8. Andrushko P, *Zlochyny u sferi sluzhbovoi diialnosti: navchalnyi posibnyk* [Offenses in the field of official activity] (Kyiv, Yuryskonsultant 2006) (in Ukrainian).
9. Dudorov O, ta inshi, *Kryminalne pravo (Osoblyva chastyna): pidruchnyk* [Criminal Law (Special Section)] (Luhansk Elton-2 2012) 704 (in Ukrainian).
10. Dudorov O, ta inshi, *Kryminalne pravo: navchalnyi posibnyk* [Criminal Law: Textbook] (Kyiv Vaite 2014) 944 (in Ukrainian).
11. Yatsenko S, ta inshi, *Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy* [Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine] (Kyiv, A.S.K 2005) 1120 (in Ukrainian).

ARTICLES

12. Marin O, 'Prychyny vynyknennia ta isnuvannia konkurentsii kryminalno-pravovykh norm' (2001) *Visnyk Lvivskoho universytetu* 454–460 (in Ukrainian).

DISSERTATIONS

13. Vakulyk O, 'Kryminalno-pravova kharakterystyka prymushuvannia davaty pokazannia' [Criminal legal description of compulsion to testify] (2011) 19 (in Ukrainian).
14. Zadoia K, 'Kryminalna vidpovidalnist za perevyshchennia vldy abo sluzhbovykh povnovazhen (st. 365 KK Ukrainy)' [Criminal liability for excess power or authority (Art. 365 of the Criminal Code of Ukraine)] (2009) 230 (in Ukrainian).

Kravchenko S. Qualification of crimes that trench on the procedural rights and interests of the suspect, the accused, where there is a competition of criminal law norms

This article researches separate issues of qualification of crimes that trench on the procedural rights and interests of the suspect. It is substantiated that the norms which stipulate responsibility for trenching on the procedural rights and interests of the suspect, the accused, committed by the officials of law enforcement bodies or judges (the articles 371–375 of the Criminal Code) may be considered as the special ones with respect to the articles in the Section XVII of the Special Part of the Criminal Code (Service Crimes). In particular, all crimes under the articles 371–375 of the Criminal Code are special types of excess of power (the article 365 of the Criminal Code), artificial creation or falsification of evidence (the second paragraph of the article 372 of the Criminal Code) may be an appearance of forgery by an official (the article 366 of the Criminal Code). It is traditionally proposed to overcome the competition of general and special norms in favour of the latter. At the same time, attention is drawn that in some cases more severe sanctions exist in the general norms. But the problem is proposed to be solved by introducing legislative changes to sanctions of special norms, and not by qualifying a crime in the aggregate.

In particular, the problem situation should be solved by amending the sanctions of Part 3 of Art. 371, part 2 of Art. 374, part 2 of Art. 375 of the Criminal Code (at least, bringing them in line with the sanction of Part 3 of Article 365 of the Criminal Code). Attention is paid to the different contents of the notion «grave consequences» in general norms (currently only material damage) and in special norms (not only material damage, but also physical harm, injury to reputation of the law enforcement bodies or the court). It has been established that the commission of such actions as knowingly illegal detention, an act of arrest or arrest (Article 371 of the Criminal Code), violation of the right to protection (Article 374 of the Criminal Code), the decision by a judge (judges) of a knowingly unjust sentence, decision, decree or ruling (Art. 375 of the Criminal Code), combined with the infliction of both material and non-material damage, recognized as «grave consequences», shall be qualified only in accordance with Part 3 of Art. 373, or Part 2 of Art. 374, or Part 2 of Art. 375 QC. Additional qualification of the accomplished even after part 3 of Art. 365 of the Criminal Code (excess of authority or official authority that caused grave consequences) is not required.

The purpose of this article is to consider qualification of crimes that trench on the procedural rights and interests of the suspect, the accused in typical and special criminal law situations – in particular, where there is a competition of criminal law norms.

Key words: *qualification of crimes; competition of criminal law norms; crimes against procedural rights and interests of the suspect, the accused; service crimes; violent crimes.*

Стаття надійшла до редакції журналу 04.12.2018.